

‘Kwekersvrijstelling kan

Octrooien op rassen zijn de doodsteek voor de kleine kweker, voor de biodiversiteit en voor innovatie. Of toch niet? Volgens sojaveredelaar Hendrik Rietman is een beetje nuance op zijn plek. „Het moet lonen om op zoek te gaan naar nieuwe rassen, anders remt dat juist de vernieuwing.“

Hendrik Rietman werkt sinds 2010 aan sojarsassen die geschikt zijn voor de Nederlandse teeltomstandigheden. Na zijn promotieonderzoek in Wageningen begon bij de boerenzoon uit het Groningse Tolbert het ondernemersbloed te kriebelen. Hoewel hij met veel plezier heeft gewerkt in het wetenschappelijk onderzoek, zag hij het niet zitten om de rest van zijn leven door te brengen binnen de muren van een Wagenings laboratorium. Hij wilde zijn eigen bedrijf starten, liefst door iets te doen wat een ander niet doet.

Opgegroeid op een melkveebedrijf en met een opleiding als plantenveredelaar kwam hij uit bij de eiwitgewassen. Daarmee zou hij mooi kunnen inspringen op de toenemende vraag naar eiwit van eigen bodem. Aanvankelijk dook hij in de lupinen en de veldbonen. „Maar die zijn arm aan vetten. Soja heeft in de regel een hoger eiwitgehalte, bevat hoogwaardige aminozuren en heeft bovendien een hoger oliegehalte. Er zijn lupinesoorten die best goed scoren, maar uiteindelijk zag ik meer in soja.“ Bij een Duitse genenbank kon hij terecht voor kweekmateriaal. „Daar hebben ze duizenden landrassen en mutanten die overal en nergens vandaan komen, van Rusland tot Japan. Veel achtergrondinformatie krijg je er niet bij, dus het is een kwestie van uitproberen en goed kijken. Het merendeel van de bestaande sojarassen wordt hier niet vroeg genoeg rijp. Alles wat pas in oktober oogstklar is, valt meteen af. Maar er waren ook lijnen die in september al afrijpten. Daar ben ik mee verder gegaan.“

Het doel van Rietman is een ras te ontwikkelen dat minimaal 5 ton opbrengst per hectare produceert, een goede kouderesistentie heeft, vroeg afrijpt en een eiwitgehalte haalt van minimaal 42 procent. Daarvoor heeft hij niet alleen zijn kennis en veel geduld nodig, maar ook geld. „Ik heb er veel spaargeld in gestoken en ik woon tijdelijk weer bij mijn ouders. Daarom kan ik dit zo doen, want het vreet tijd. Helaas duurt het nog een paar jaar voordat ik aan marktintroductie kan gaan denken en de investering geld kan gaan opleveren.“

Door de positie waarin hij nu verkeert, volgt hij

met extra belangstelling de discussie rond de herziening van het octrooirecht. Steeds vaker beschermen vooral de grote hightech kweekbedrijven hun plantmateriaal via octrooien, terwijl veredelaars dat eerder vooral via het kwekersrecht deden. In beide gevallen verdienen veredelaars aan de licenties die de gebruikers van hun rassen betalen. Een belangrijk verschil is echter dat onder het kwekersrecht andere veredelaars vrijelijk rassen mogen gebruiken om er verder mee te veredelen. Deze 'kwekersvrijstelling' wordt heftig verdedigd door onder meer de branchevereniging van de veredelaars Plantum, LTO en verschillende maatschappelijke organisaties. De argumenten die zij daarbij gebruiken, vindt Rietman niet altijd terecht. „Er wordt gezegd dat die vrijstelling bevorderlijk is voor innovatie en voor de biodiversiteit. Daar kun je best vraagtekens bij zetten. In de praktijk zullen veel mensen naar dezelfde, goed presterende rassen grijpen om mee verder te veredelen. Want waarom zou je moeite doen om op zoek te gaan naar iets nieuws? Je bevordert dan eigenlijk een monocultuur aan eigenschappen. Ben je als kweker een licentie verschuldigd, dan is de afweging: willen we betalen of gaan we zelf op zoek? Dat is een andere innovatie-insteek.“

„Hoe meer moeite je moet doen om planteneigenschappen te verbeteren, hoe meer geld dat kost. Ik vind het logisch dat er dan octrooien om de hoek komen kijken. Ik heb in mijn werk meerdere malen gebruikgemaakt van rassen die ontwikkeld zijn door een sojaveredelaar uit het zuiden van Zweden. Hij zocht voor een groot deel naar de eigenschappen waar ik ook naar op zoek ben. Eigenlijk vind ik dat ik hem geld verschuldigd ben, als ik bedenk hoeveel bloed, zweet en tranen die man erin gestopt heeft. Aan de andere kant zou het voor mij heel lastig zijn om in dit stadium al licenties te betalen.“

Wat dat betreft kan Rietman zich goed vinden in de recent aangekondigde 'beperkte kwekersvrijstelling', die is opgenomen in de nieuwe Nederlandse Rijsoctrooiwet. Daarin staat dat veredelaars ook rassen die beschermd zijn door een octrooi mogen gebruiken voor hun

kweekwerk. Maar zodra zij er mee de markt op gaan, en de geoctrooierde eigenschap komt duidelijk tot uiting, dan heeft de veredelaar alsnog een licentie nodig van de octrooihouder. „Dat legt de macht iets te veel bij de octrooihouder — want je hebt zijn toestemming nodig — maar dat je hem geld verschuldigd bent, vind ik terecht.“

Rietman is tegelijkertijd kritisch op octrooien op planteneigenschappen. „Je moet goed afspreken wat je mag patenteren en wat niet. Er zijn voorbeelden bekend van bedrijven die uitgangsmateriaal verzamelen in de oorspronkelijke teeltgebieden en eigenschappen of toepassingen van zo'n gewas patenteren. Vervolgens proberen ze schaamteloos om de inheemse bevolking te laten betalen voor de manier waarop zij hun gewassen al generaties lang gebruiken. Daar kan ik me heel erg kwaad over maken. Je kunt geen bestaande eigenschappen vastleggen. Het doel van een patent moet zijn om innovaties te beschermen. Bedrijven die ergens geld in steken, zouden niet bang hoeven zijn dat een ander er met hun idee aan de haal gaat. „Dat geldt voor een kleinschalig initiatief zoals dat van mij, maar dat geldt ook voor grote concerns die veel geld steken in biotechnologisch onderzoek. Ik weet dat veel mensen zich zorgen maken dat vooral grote bedrijven de dienst zullen gaan uitmaken. Maar aangezien verdere verbetering van plantenrassen steeds meer geld en technologie vereist, is dat eigenlijk niet meer dan logisch. Waar je het wel over kunt hebben, is wat je mag patenteren. Een eigenschap die belangrijk is voor de wereldvoedselvoorziening moet in mijn ogen vrijelijk beschikbaar zijn. Het mooiste zou zijn om dat wereldwijd te regelen, zodat er een eerlijk speelveld ontstaat.“

Zelf houdt Rietman er rekening mee dat hij zijn kweekprogramma uiteindelijk zal verkopen of een strategische samenwerking aangaat met een groter kweekbedrijf. Het commercialiseren van zijn werk is namelijk te kostbaar om zelf te doen en bovendien heeft hij de expertise er niet voor in huis. „Bovendien heb ik voorlopig nog werk genoeg.“ ■

innovatie ook afremmen'

„Een kweker heeft zekerheid nodig“

Uitgesproken

In de rubriek Uitgesproken komen mensen aan het woord met een uitgesproken opvatting, mening of visie over zaken die in de akkerbouwsector spelen. Het doel is een podium te bieden voor nieuwe visies, krachtige pleidooien, opmerkelijke drijfveren, wringende ergernissen en andere zaken die de akkerbouw 'in het hoofd en in het hart' raken. Wilt u zich ook een keer uitspreken? Mail de redactie via redactie@akker magazine.nl en wij nemen contact met u op.